

OBSAH

Miroslav Dobeš – Milan Zápotocký, **Pozdní fáze kultury nálevkovitých pohárů v severozápadních Čechách: sídliště Brozany nad Ohří** – Die Spätphase der Trichterbecherkultur in Nordwestböhmen: die Siedlung Brozany nad Ohří 451–503

René Kyselý, **An analysis of osteological material from the late Funnel Beaker culture settlement in Brozany, northwestern Bohemia** – Analýza osteologického materiálu ze sídliště mladšího stupně kultury nálevkovitých pohárů v Brozanech 504–534

Dagmar Dreslerová – Jiří Waldhauser – Vojtěch Abraham – Petr Kočár – Roman Křivánek – Petr Meduna – Jiří Sádlo, **Bezdězsko – Dokesko v pravěku a laténské sídliště v Oknech** – The Bezděz – Doksy region (Northern Bohemia) in prehistory and the La Tène settlement at Okna 535–573

Petr Koscelník – Jan Kypka – Jarmila Savková, **Dobývání hradu Siónu roku 1437. Povrchový průzkum palebných postavení obléhatelů** – The capture of Sión Castle in 1437. A surface survey of the besieging army's firing positions 574–598

DISKUSE

Petr Křišťuf – Ondřej Švejcár, **Kontinuita pohřebních areálů: struktura a vývoj pohřebiště ve Velkých Žernosekách** – The continuity of burial grounds: the structure and development of the cemetery in Velké Žernoseky (North-west Bohemia) 599–617

Andrej Pleterski, **Slované a Vlaši u bran Itálie v souvislosti s etnogenezí Slovanů** – Slavs and Vlachs at the gateway of Italy in the process of the ethnogenesis of the Slavs 618–641

NOVÉ PUBLIKACE

Marie Zápotocká, Miroslav Šmíd: **Kostrové a žárové pohřebiště kultury s lineární keramikou v Kralicích na Hané, střední Morava (Brno 2012)** 642–645

Jan Hasil, Felix Biermann, Tomas Kersting, Anne Klammt, Thomas Westphalen (Hrsg.): **Transformationen und Umbrüche des 12./13. Jahrhunderts. Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas 64 (Langenweissbach 2012)** 646–648

Michal Lutovský, **Archaeologica Pragensia 21/2012 (Praha 2012)** 648–649

Jan Bouzek, Zuzana Bláhová-Sklenářová: **Obytné stavby doby bronzové – otázky stavebního a konstrukčního vývoje (Praha 2012)** 649–650

- Petr Koscelník*, Glenn Foard – Richard Morris: The Archaeology of English Battlefields. Conflict in the Pre-Industrial Landscape (York 2012) 650–651
- Petr Sommer*, Gert Melville: Die Welt der mittelalterlichen Klöster. Geschichte und Lebensformen (München 2012) 651–652
- Petr Limburský*, Jaroslav Peška: Protoúnětické pohřebiště z Pavlova (Olomouc 2009) 652–654
- Jan Kypka*, Ranostredoveká sakrálna architektúra Nitrianskeho kraja. Zborník zo seminára a katalóg ku výstave (Nitra 2011) 654–655
- Jan Kypka*, Felicia Schmaedecke: Das Kloster Mariazell auf dem Beerenberg bei Winterthur. Neuauswertung der Ausgrabungen 1970–1972 im ehemaligen Augustiner-Chorherrenstift (Basel 2011) 655–658
- Jan Kypka*, *Studia mediaevalia Pragensia* 11 (Praha 2012) 658–660

Pozdní fáze kultury nálevkovitých pohárů v severozápadních Čechách: sídliště Brozany nad Ohří

Die Spätphase der Trichterbecherkultur in Nordwestböhmen:
die Siedlung Brozany nad Ohří

Miroslav Dobeš – Milan Zápotocký

Problém závěrečné fáze mladšího (salzmündského) stupně kultury nálevkovitých pohárů (KNP) v Čechách je zde řešen na podkladě typově i kvantitativně dostatečně reprezentativního nálezového souboru z výzkumu sídelního areálu u Brozany nad Ohří. Formy keramiky plně odpovídají tvarům diskutovaného stupně, od souborů, které toto období reprezentují, se ale ve třech znacích, jež zároveň umožňují zařazení až na samý závěr české skupiny KNP, liší: prvním je faktická absence typické „salzmündské“ vhloubené výzdoby, druhým přítomnost nových tvarů, příbuzných tvarům badenizovaných skupin KNP severně od Čech, třetím výskyt keramiky klasického stupně badenské kultury. Publikovaný soubor zároveň svědčí o dvojkolejnosti kulturního vývoje v Čechách v období středního eneolitu, dané paralelní existencí mladší KNP a badenské kultury od jejího staršího, bolezského stupně až do nástupu klasického stupně.

střední eneolit – severozápadní Čechy – kultura nálevkovitých pohárů – sídliště

The late phase of the Funnel Beaker culture in the North-Western Bohemia: the Brozany nad Ohří settlement site. The text deals with the topic of the final phase of the late (Salzmünder) phase of the Funnel Beaker culture in Bohemia, studied on the basis of the assemblage from the Brozany nad Ohří site, representative both in terms of type and quantity. The acquired material included pottery that may on one hand be unambiguously connected with the phase in question, but on the other hand, however, differs in some attributes from the existing assemblages representative of the phase. The presence of shapes typical for the classic phase of the Baden culture, new pottery types and actual absence of the typical “Salzmünder” incised decoration enable its classification into the very end of the Funnel Beaker culture in Bohemia. The published assemblage also attests to the continued double-track nature of the cultural evolution at the outset of the Bohemian middle Eneolithic, characteristic by the simultaneous existence of the incoming Baden culture and the outgoing Funnel Beaker culture also during the classic phase of the Baden culture.

Middle Eneolithic – North-Western Bohemia – Funnel Beaker culture – settlement

MIROSLAV DOBEŠ, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1
dobes@arup.cas.cz

MILAN ZÁPOTOCKÝ, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1
zapotocky@arup.cas.cz

An analysis of osteological material from the late Funnel Beaker culture settlement in Brozany, northwestern Bohemia

René Kyselý

An analysis of the bones from the settlement in Brozany nad Ohří (Litoměřice district) dated to the Salzmünde phase of the Funnel Beaker culture revealed standard characteristics for the reconstruction of the paleo-economic situation and provided information regarding several unusual and interesting finds. There is a distinct predominance of domestic animals over wild species, with cattle being the most prominent domestic species. A total of sixteen species of wild animals were identified. Interesting finds include pig skulls, a complete skeleton of a fox, bones from perhaps synanthropic field mice, a fragment of an eagle bone, a vertebra from a large salmonid fish, scales from asp and chub and an assemblage of eight probably intentionally perforated shells. The skeletal remains of eight puppies were found in two settlement features, and skeletal remains of three newborn humans were also found in two settlement features. The co-occurrence of puppies and newborns in the same context indicates their equal depositional status. The material also contains a number of bone artefacts.

archaeozoology – Eneolithic – puppies – human newborns – fox – bird – fish – *Apodemus* – *Unio* – bone artefacts

Analýza osteologického materiálu ze sídliště mladšího stupně kultury nálevkovitých pohárů v Brozanech. Rozbor kostí pocházejících ze sídliště v Brozanech nad Ohří (okr. Litoměřice), datovaného do salzmündské fáze kultury nálevkovitých pohárů, přinesl jak standardní charakteristiku paleoekonomické situace, tak i informace o několika neobvyklých a zajímavých nálezech. V materiálu výrazně převládají domácí zvířata nad divokými a mezi domácími zvířaty dominuje tur. Divokých živočichů bylo detekováno celkem 16 druhů. Zajímavými nálezy jsou kompletní lebky prasat, skelet lišky, kosti snad synantropních myšic, fragment kosti orla, obratel velké lososovité ryby a kumulace šupin bolena a jelce a soubor osmi perforovaných lastur velevrubů. Ve dvou sídlištních objektech byly nalezeny pozůstatky celkem osmi štěňat a ve dvou sídlištních objektech byla nalezena torza kostříček tří lidských novorozenců. Unikátní je spolu-výskyt štěňat a novorozenců v téměř kontextu naznačující jejich rovnocennost při deponování. Materiál obsahuje i soubor kostěných artefaktů.

archeozoologie – eneolit – štěňata – lidské novorozence – liška – ptáci – ryby – velevrub – kostěné artefakty

RENÉ KYSELÝ, Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha; kysel@arup.cas.cz

Bezdězsko – Dokesko v pravěku a laténské sídliště v Oknech

The Bezděz – Doksy region (Northern Bohemia) in prehistory
and the La Tène settlement at Okna

Dagmar Dreslerová – Jiří Waldhauser – Vojtěch Abraham –
Petr Kočár – Roman Krivánek – Petr Meduna – Jiří Sádlo

Studie se zabývá pravěkým vývojem oblasti Bezdězska – Dokeska v severních Čechách se zvláštním zřetelem na výzkum laténské sídliště Okna, které je s opatrností připisováno kobylyské skupině. Sídliště je posuzováno s ohledem na fakta získaná paleobotanickým, geobotanickým a sedimentologickým výzkumem lokality i celého zkoumaného regionu, který je z velké části tvořen boreálním lesem. Jsou diskutovány možnosti jeho využívání v pravěku a důvody pozdní kolonizace zemědělských půd v jeho bezprostředním okolí, která nastává až v pozdně laténském období a následně ve středověku. Výzkum nivy Robečského potoka zachytil dvě erozní události, které jsou následkem odlesnění a vzniku polí, první v době existence laténské sídliště a druhá nejspíše po založení středověké vsi Okna.

pravěká krajina – doba laténská – archeobotanika – boreál – vegetace – kobylyská skupina – sedimenty

The study deals with the prehistoric development of the Bezděz – Doksy region in Northern Bohemia, with special regard to the excavation of the La Tène settlement at Okna that is cautiously ascribed to the Kobyly group. The settlement is assessed according to the data obtained by palaeobotanic, geobotanic and sedimentologic research of the site as well as the whole studied region which is largely comprised of boreal forest. Its possible use in prehistory and the reasons of late colonization of agricultural lands in its immediate vicinity, which occurs only in late La Tène period and subsequently in the Middle Ages, are discussed. Survey of the alluvial plain of the Robečský brook revealed two erosion events which may be results of deforestation and establishment of fields, first during the existence of the La Tène settlement and the last probably upon foundation of the medieval village of Okna.

prehistoric landscape – marginal areas – La Tène period – archaeobotany – boreal forest – sediments – the Kobyly group

DAGMAR DRESLEROVÁ, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1
dreslerova@arup.cas.cz

VOJTĚCH ABRAHAM, Katedra botaniky PřF UK, Benátská 2, CZ-128 01 Praha 2
vojtech.abraham@gmail.com

PETR KOČÁR, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1; kocar@arup.cas.cz
ROMAN KRIVÁNEK, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1
krivanek@arup.cas.cz

PETR MEDUNA, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1
meduna@arup.cas.cz

JIŘÍ SÁDLO, Botanický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., Zámek 1, CZ-252 43 Průhonice; sadlo@ibot.cas.cz
JIŘÍ WALDHAUSER, Regionální muzeum v Teplicích, Zámecké náměstí 14, CZ-415 01 Teplice
waldhauserj@gmail.com

Dobývání hradu Siónu roku 1437 Povrchový průzkum palebných postavení obléhatelů

The capture of Sión Castle in 1437
A surface survey of the besieging army's firing positions

Petr Koscelník – Jan Kypta – Jarmila Savková

Dobytím hradu Siónu (okr. Kutná Hora) se r. 1437 naplnil osud poslední družiny radikálních husitů, kteří se nehodlali podvolit císaři. Obléhání se vleklo čtyři měsíce, přestože k zneškodnění málo početné posádky byla svolána zemská hotovost. Útočníci v okolí hradu vybudovali rozsáhlou soustavu zemních fortifikací, palebných postavení a dalších terénních úprav, jejichž pozůstatky jsou dosud dobře patrné. Na předpolí hradu v současné době probíhá systematický průzkum s detektory kovů a geodetická dokumentace zbytků obléhacích prací. Už první výsledky dovolují detailněji postihnout některé stránky vojenské taktiky. Mezi kovovými nálezy zaujmou čítné projektily různých tvarů a gramáže.

Hussite Wars – castle siege – militia – detector survey – archaeology

The capture of Sión Castle (Central Bohemia) in 1437 sealed the fate of the last formation of radical Hussites who refused to submit to the emperor. The siege dragged on for four months despite the fact that a royal army had been raised in order to neutralize the castle's small garrison. The attackers built an extensive system of earthen fortifications around the castle – firing positions and other earthworks whose remains are clearly visible to this day. Systematic surveys are currently underway in the castle's forefield using metal detectors and geodetic documentation of the siegeworks' remains. Initial findings already offer a more detailed picture of several aspects of military tactics. The metal finds include numerous projectiles of varying shapes and weight.

Hussite Wars – castle siege – militia – detector survey – conflict archaeology

PETR KOSCELNÍK, Katedra archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity, Sedláčkova 15,
CZ-306 14 Plzeň; koscelnik.p@gmail.com

JAN KYPTA, Národní památkový ústav – ú. o. p. středních Čech v Praze, Sabinova 5, CZ-130 11 Praha 3
kypta@centrum.cz

JARMILA SAVKOVÁ, Nové technologie – výzkumné centrum Západočeské univerzity v Plzni, Univerzitní 8,
CZ-306 14 Plzeň; savkova@ntc.zcu.cz

Kontinuita pohřebních areálů: struktura a vývoj pohřebiště ve Velkých Žernosekách

Petr Krištuf – Ondřej Švejcar

Článek se zabývá vývojem pohřebních aktivit v lokalitě Velké Žernoseky (okr. Litoměřice) zkoumané již na konci 19. a na počátku 20. století. Nachází se zde především pohřebiště únětické kultury a také největší skupina hrobů baalberské fáze kultury nálevkovitých pohárů v Čechách. Cílem studie je sledovat vzájemnou interakci těchto kultur v rámci pohřebního areálu, ve které hrály důležitou úlohu mohylové náspsy. Druhým tématem je vnitřní rozdělení únětického pohřebiště do několika skupin, které může odrážet pohřební aktivity jednotlivých rodin. Analýza prostorového rozmístění baalberských hrobů a orientace a zahloubení únětických hrobů ukazuje, že hroby kultury nálevkovitých pohárů byly původně kryty mohylami, do nichž byla později zapuštěna část únětických hrobů. Pohřebiště únětické kultury je členěno do několika oddělených skupin, které reprezentují jednotlivé rodiny.

pohřebiště – dlouhá mohyla – kultura nálevkovitých pohárů – únětická kultura – rodina

The continuity of burial grounds: the structure and development of the cemetery in Velké Žernoseky (Northwest Bohemia). The article addresses the history of burial activities at the Velké Žernoseky site (Litoměřice district), which was investigated as far back as at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. The site primarily involves a Únětice culture cemetery as well as the largest group of graves from the Baalberg phase of the Funnel Beaker culture in Bohemia. The aim of the work is to study the interaction between the cultures in the burial grounds, where barrows played an important role. The second subject is the internal division of the Únětice culture cemetery into several groups, a situation that could reflect the burial activities of individual families. An analysis of the spatial organisation of the Baalberg phase graves and the orientation and depth of the Únětice culture graves indicates that the Funnel Beaker culture graves were originally covered by barrows into which some Únětice culture burials were later made. The Únětice culture cemetery is divided into several separate groups representing individual families.

cemetery – long barrow – Funnel Beaker culture – Únětice culture – family

PETR KRIŠTUF, Katedra archeologie, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni, Sedláčkova 15, CZ-306 14 Plzeň; pkristuf@kar.zcu.cz

ONDŘEJ ŠVEJCAR, Katedra archeologie, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni, Sedláčkova 15, CZ-306 14 Plzeň; svejci@kar.zcu.cz

Slované a Vlaši u bran Itálie v souvislosti s etnogenezí Slovanů

Andrej Pleterski

Základem sebeuvědomění Slovanů byl jejich jazyk. Dějiny Slovanů jsou proto do velké míry dějinami jejich jazyka. Studie sleduje etnogenezi Slovanů do 6. století. Jejich expanze západním a jižním směrem trvala čtyři staletí a Slované v jejím průběhu projeví velkou asimilační schopnost. Je proto možné, že jejich výchozí domovinou bylo malé území. Právní formou asimilace byl tzv. vrv (šňůra) jako symbolicko-sociální fenomén. Příklad vsi Police ve Slovinsku ukazuje, že pro pochopení slovanské etnogeneze je třeba propojit tři interpretační modely: autochtonní, alochtonní a kulturně asimilační.

Slované – etnogeneze – metodologie – raný středověk – migrace – asimilace

Slavs and Vlachs at the gateway of Italy in the process of the ethnogenesis of the Slavs. *A foundation of self-understanding of the Slavs was their language. Therefore, the history of the Slavs is to a large extent the history of their language. The article describes their ethnogenesis up to the 6th century. Their expansion to the west and south lasted 400 years, they had a lot of assimilative power. Therefore, it is possible that their homeland was originally a small territory. Juridical form of the assimilation of foreigners was a so-called vrv (rope) as a symbolic-social phenomenon. An example of village Police (Slovenia) suggests that to understand the ethnogenesis of the Slavs a synthesis of three interpretative models – autochthonous, allochthonous, cultural assimilation – is needed.*

Slavs – ethnogenesis – methodology – Early Middle Ages – migrations – assimilation

ANDREJ PLETESKI, Inštitut za arheologijo, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana; pleterski@zrc-sazu.si